
KİTAP İNCELEMESİ

LES MINORITÉ - QUELLE PROTECTION? (Azınlıklar-Hangi Himâye?)

Emre ÖKTEM*

Joseph Yacoub, Yayınlayan : Desclée de Brouwer (Paris), Yayın Tarihi : 1995, Sahife Adedi : 398.

"Milliyetçilik, yüzyılımızın son yıllarının kanunudur ve tarih, coğrafya, efsaneler ve mythos'larla beslenmektedir (....) XXI. yüzyıl; etnik, milli, kültürel ve dini kimlikler ve özelliklerin yüzyılı olacaktır. Yarının barışı, büyük ölçüde azınlıklar sorununun çözümlmesine bağlıdır" diyerek kitabını sonuçlandıran Yacoub, siyaset biliminin ağırlık taşıdığı, disiplinlerarası bir tahlil denemesi sunmaktadır. Teori kadar uygulamadaki gerçeklerden de yola çıkan yazar, XX. Yüzyıl başlarından günümüze uzanan olgu ve olayları global düzeyde bir yaklaşımla, ama dünyanın sancılı noktaları üzerinde özellikle durarak sorgulamış ve azınlıkçı (*minoritaire*) akımların geleceği konusunda bazı "tefekür, kehânet ve çözüm önerileri"nde bulunmuştur. Eser üç ana bölümden oluşmaktadır. "Azınlıkçı akımların başlıca özellikleri ve amaçları" başlığını taşıyan birinci ana bölümde, tarih boyunca azınlıkçı akımlarda rastlanan ortak ve sürekli unsurlar tespit edilerek uluslararası örgütlerce kabul edilen belgelerin ışığında "özerkliğe hak" kavramı irdelenerek bir "azınlıklar politikası teorisi" inşasına çalışılmıştır. "Azınlık-devlet diyalektiği ve azınlıkla devlet arasında oluşabilecek ilişki tipleri" adlı ikinci ana bölüm'de; devlet, ulus, ulus-devlet, bütünleşme, asimilasyon, özerklik gibi temel kav-

* Joseph Yacoub, Yayınlayan : Desclée de Brouwer (Paris), Yayın Tarihi : 1995, Sahife Adedi : 398. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma görevlisi.

ramlar ele alınmakta ve azınlıklar-jeopolitik ilişkisine sık sık değinilerek azınlık problemiyle karşılaşan devletler, özellikle hal-i hazırda oluşum sürecinde bulunan devletler birer birer ameliyat masasına yatırılmaktadır. İncelenen her vak'a, inşa edilen teorinin sınanmasına katkıda bulunmaktadır. Üçüncü ve son ana-bölüm, "Azınlıkların korunma ve gelişmesine ilişkin uluslararası belgeler başlığını taşımaktadır ve Milletler Cemiyeti'nin oluşturduğu ilk belgelerden Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın en yakın tarihli çalışmalarına kadar pek çok uluslararası belge, denetim ve uygulama mekanizmalarıyla beraber incelenmiştir. Kitabın bütününe oranla oldukça kısa sayılabilecek sonuç bölümünde ulus-devletin kalıcılığı ve milliyetçi ideolojinin gelişimi vurgulanmaktadır.

Adı itibariyle-azınlıkların *himayesi*- daha ziyade hukuki bir inceleme izlenimi veren eser, muhtelif bölümlerine serpiştirilmiş uzun ve bazen konu dışına taşan tarihi ayrıntılarda kaybolmakta ve yazarın Süryani kökenleri nedeniyle kimi zaman bir "Süryani-Keldâni Tarihi"ne dönüşmektedir. Öte yandan, uluslararası nitelikte hukuki belgelere atıflar bazen ikinci kaynak üzerinden ve özensizce yapılmıştır. Azınlık sorunlarıyla karşılaşan devletler gibi bu konuda faaliyet gösteren uluslararası örgütler de belli bir sistematik gözetilmeksizin kitabın çeşitli yerlerinde incelenmiştir. Sözelimi, Avrupa Konseyi ve AGİT, "Azınlıkçı akımların başlıca özellik ve amaçları"na ilişkin birinci ana bölümde ele alınırken, Birleşmiş Milletler, uluslararası belgelere ilişkin üçüncü bölümde incelenmektedir. Bu olumsuzlukların yanında, zengin bir bibliyografya ve titiz bir basın taramasının sağladığı malzemeyi iyi değerlendiren yazarın, bütüncül yaklaşım amacına büyük ölçüde ulaştığı inkâr edilemez. Kitap, akıcı ve zevkli bir üslupla kaleme alınmış ve bolca alıntıyla bezenmiştir. Pek çoğu kutsal kitaplardan yapılan bu alıntılar, yazarın insan hakları konusunda uluslararası çözüm arayışlarının manevi temelden yoksunluğuna yönelik eleştirileriyle uyum içindedir.

Eser, günümüz azınlıklar problematiğinin canalcı noktalarına ve ikilemelerine hassasiyetle temas etmektedir : Kanun karşısında eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı ile azınlık mensubu bireyler mi koruma altına alınmalı, yoksa azınlık mensuplarına grup olarak kollektif haklar mı tanınmalıdır? Azınlıkların özerk cemaatler halinde örgütlenmesi devletin çok kültürlülüğe dayalı yeni bir sosyal sözleşme üzerine yapılanmasını mı gerektirir? Azınlıkların korunmasına yönelik mekanizmaların oluşturulmasına rıza gösteren devletler aslında ölçülü tavizler vererek ayrılıkçı eğilimleri susturmayı mı amaçlamaktadırlar? Azınlık hakları söylemi, kimi devletlerin yayılmacı stratejilerine alet mi olmaktadır? Her azınlığın devlete dönüşme hakkı var mıdır? Bu bağlamda BM (eski) Genel Sekreteri Ghalî'nin "An Agenda for Peace" Raporuna atıfta bulunan yazar,¹ "her etnik, dinsel ya da dilsel grubun devlet statüsünü talep etmesi halinde, parçalanmasının sınır tanımaya(cağını) ve barış, güvenlik ve ekonomik gelişmenin

1 Bkz. An Agenda for Peace-Preventive Diplomacy, peace-making and peace-keeping, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, A/47/277-S/24111, 17 June 1994, § 17.

sağlanmasının giderek zorlaşa(cağını) "belirterek özüm yolunun azınlık haklarına saygıdan geçtiğini söylemektedir. Peki, devlet egemenliği ile azınlık hakları ne ölçüde uyuşabilir? Yacoub, bu konuda karamsardır : Azınlık talepleri ile milli birlik ve devlet egemenliği arasındaki çelişkiyi çözüme ulaştırabilecek, özerkliğe dayalı bir devlet tipinin henüz ufukta belirmediğini düşünmektedir.

Kitapta, Türkleri ve Türkiyeyi yakından ilgilendiren satırlara raslanmaktadır. Batılı kaynaklarda ender raslanan bir cesaretle, Balkanlarda Müslüman Türklerin ve Pomakların Hristiyanlardan "çok çektiğini" teslim eden yazar, Romanya ve Bulgaristan'daki Türk azınlığın sorunlarına yakından eğilmekte, ancak Batı Trakya'daki Türk azınlığın esâmisini okumamaktadır! Diğer yandan, Türkiye'yi ciddi sorunlarla karşı karşıya getiren Ermeni soykırımı iddiaları üzerinde ısrarla duran Yacoub, bunlara bir de Süryani-Keldâni soykırımı iddialarını eklemektedir. Bu son iddiasını başka yayınlarında² da gündeme getiren Yacoub'un yaklaşımı, azınlıklar konusunun politikayla olan girift ilişkisini ve tarafsız bir azınlık hakları teorisi geliştirmenin zorluğunu gözler önüne sermektedir.

2 Bkz. Yacoub, Joseph, "Le Assyro-Chaldéens, derniers chnétiques syriaques de Turquie et Irak" in BAL-KAN, No. 9, Janvier-Mars 1991, ss. 119-156.